Talousvaliokunta 10.12.2020

Asia: E-kirje, Komission yritysten kestävää hallinnointia (”sustainable corporate governance”) ja asianmukaiseen huolellisuuteen perustuvaa yritysvastuuta (”due diligence”) koskevat aloitteet

Finnwatch ry:n lausunto

Finnwatch kiittää mahdollisuudesta lausua talousvaliokunnalle selvityksestä (OM2020-00307), jossa esitetään Suomen kanta komission yritysten kestävää hallinnointia (”sustainable corporate governance”) ja asianmukaiseen huolellisuuteen perustuvaa yritysvastuuta (”due diligence”) koskevista aloitteista. Lausunnossaan Finnwatch keskittyy asianmukaiseen huolellisuuteen perustuvaa yritysvastuuta koskevaan ns. mHREDD -aloitteeseen (“mandatory human rights and environmental due diligence”).

Selvityksessä esitetty Suomen kanta, jonka mukaan Suomi suhtautuu myönteisesti EU-tasolla säädettävään yritysvastuuseen, jossa otetaan huomioon eri kokoiset yritykset ja kansainväliset arvoketjut, on tervetullut ja hallitusohjelman mukainen.

Selvityksessä esitetty Suomen kanta on kuitenkin monilta osin varsin suppea eikä siinä vastata lainkaan moniin komission julkisessa kuulemisessa esitettyihin kysymyksiin. Selvityksessä todetaan, että Suomen lopullinen kanta määritetään sisältöjen täsmentyessä. Finnwatchin näkemys on, että Suomen ei tule odottaa komission aloitetta ja vasta sitten reaktiivisesti muodostaa omaa kantansa komission aloitteen sisältöön. Suomen tulee pyrkiä vaikuttamaan komission aloitteen sisältöön muodostamalla oma kantansa mHREDD:n keskeisistä elementeistä jo ennen komission aloitteen valmistumista. Tällaisia mHREDD:n keskeisiä elementtejä, joista komissio julkisessa kuulemisessaan esittää kysymyksiä ja joiden osalta Suomen kanta on epäselvä, ovat erityisesti sääntelyn soveltamisala sekä sen toimeenpanokeinot.

<u>Soveltamisala</u>

- Suomen tulee asettua kannattamaan ihmisoikeuksia koskevalle yritysvastuusääntelylle mahdollisimman laajaa henkilöllistä soveltamisalaa.

- YK-periaatteiden mukaisesti huolellisuusvelvoite koskee kaikkia yrityksiä riippumatta niiden koosta, toimialasta tai -alueesta. On tärkeää huomata, että pk-yritysten rajaaminen sääntelyn ulkopuolelle ei ole pk-yritysten etu. Jos pk-yritykset rajataan sääntelyn ulkopuolelle, on mahdollista, että isommat yritykset siirtyvät (osana omaa riskienhallintaansa) tekemään hankintoja vain sellaisilta yrityksiltä, jotka kuuluvat sääntelyn piiriin. Pk-yrityksille sääntelystä aiheutuva hallinnollinen taakka on mahdollista ottaa sääntelyssä huomioon.

- Materiaaliselta soveltamisalaltaan sääntelyn tulee kattaa kaikki ihmisoikeudet, jotka on määritelty YK:n ihmisoikeussopimuksissa sekä Kansainvälisen työjärjestö ILO:n työelämän oikeuksia koskevissa perussopimuksissa.

Toimeenpanokeinot

- mHREDD:n tarkoitus on ehkäistä ja lieventää yritystoiminnasta aiheutuvia haittavaikutuksia ihmisoikeuksille ja ympäristölle sekä edistää yritystoiminnasta aiheutuvien ihmisoikeusloukkausten uhrien oikeussuojaa. Saavuttaakseen nämä tavoitteensa aloitteeseen tulee sisältyä sekä hallinnollisia että oikeudellisia toimeenpanokeinoja. Vahingonkorvausvastuu on ihmisoikeusloukkausten osalta yritysvastuusääntelyn ehdoton edellytys, ja Suomen tulee asettua selkeästi tukemaan tätä toimeenpanokeinoa komission konsultaatiossa.

Komission sääntelyvaihtoehdot ja uhriton ympäristöä koskeva asianmukainen huolellisuus

Komission konsultaatiossa annetut viisi sääntelyvaihtoehtoa on määritelty epäselvästi. Finnwatchin tulkinta on, että vaihtoehto 1, “Principles-based approach” vastaa parhaiten kansainvälisiin yritysvastuustandardeihin perustuvaa, avointa ja joustavaa säännöstä. Tarkastuslistamaisia vähimmäisvaatimuksia tulee välttää. Tämä on linjassa Suomen kannan kanssa, jossa puolletaan horisontaalista sääntelyä ja todetaan, että liian yksityiskohtaista sääntelyä tulee välttää. Kuten edellä on todettu, asianmukaisen huolellisuuden kohteena tulee olla kansainvälisissä sopimuksissa (YK:n sopimukset, Kansainvälisen työjärjestön perussopimukset) määritellyt ihmisoikeudet. Tämä lisää yritysvastuusääntelyn oikeudellista varmuutta.

Jos ns. uhriton ympäristöä koskeva asianmukainen huolellisuus[1] sisällytetään sääntelyyn, on välttämätöntä tukea sääntelyvaihtoehtoa 3. Tämä johtuu siitä, että ympäristöä koskevan asianmukaisen huolellisuuden osalta ei ole olemassa kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin verrattavissa olevia kansainvälisiä standardeja siitäkään huolimatta että ympäristöä koskevia kansainvälisiä sopimuksia on paljon. Tämä tarkoittaa, että komission aloitteessa on määriteltävä, millaisia haitallisia ympäristövaikutuksia sääntelyllä pyritään ennaltaehkäisemään sekä millaisia ympäristöä koskevat korjaavat toimeenpiteet voisivat olla.

[1] Uhrittomalla ympäristöä koskevalla huolellisuusvelvoitteella viittaamme sääntelyyn, jossa huolellisuusvelvoitteen piiriin tulevat myös ne erilaiset ympäristövahingot, jotka eivät ole aiheuttaneet ihmisoikeusloukkauksia. Ihmisoikeusloukkauksia aiheuttavat ympäristövahingot katsomme kuuluvan automaattisesti ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusvelvoitteen piiriin.